

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Compendium Rhetoricum

Norimbergae, 1699

Capvt VII. Qvae sunt argumenta commoventia

urn:nbn:de:bsz:31-105401

CAPVT VII.

*Quæ sunt Argumenta Com-
moventia?*

Quibus Orator in animis Audito-
rum varios movet affectus, ut *Lati-
tiam, Tristitiam &c.*

[Homines enim non Rationibus tantum, sed
& Affectibus, imo his sapius, ducuntur vel
trahuntur.]

Quid sunt Affectus?

Affectus Gr. τὰ πάθη sunt motus
appetitus sensitivo - rationalis, ab ob-
jecto bono vel malo excitati, ad il-
lud sequendum, hoc fugiendum.

[Aristoteli dicuntur *Animi commotiones*, per
quas mutati homines aliter atq; aliter judi-
cant. Ita qui amat, pro delicto aliquid non
habet, aut pro exiguo; contra, qui odit,
pro magno. Item, qui concupiscit id quod
jucundum est, bonum etiam esse censet; at
qui affectu hoc caret, non item.]

*Annon de Affectibus etiam agunt
Physicus & Ethicus?*

Vtique. Physicus in Causas eo-
rum

rum naturales inquirat; Ethicus eorum rectum in vita usum docet. Rhetor autem de iis agit, quatenus conducunt ad persuadendum; & quomodo in animis Auditorum tum moveantur, tum sedentur, explicat.

De quibus Affectibus precipue agere solet Rhetor?

De iis, qui secundum diversa Caussarum Genera excitari solent. Alii enim Affectuum magis locum habent in Genere Demonstrativo, alii in Deliberativo, alii in Judiciali.

Qui Affectus magis proprii sunt Generi Demonstrativo?

Quia ad hoc Genus referuntur Orationes Panegyricæ, ut *Epinicia*, *Nuptiales*, *Natalitia*, *Funebres* &c. Item quibus laudantur & vituperantur Personæ ac Res, locum hic præ cæteris inveniunt *Læticia* & *Tristitia*, *Amor* & *Odium*.

Quid

m.

icus eo-
docet.
vatenus
am; &
itorum
tur, ex-

ripue

diverſa
ſolent.
locum
rativo,
udiciali.

ii ſunt

eruncur
imicie,
ores &c.
uperan-
hic pre
Triftitia,

Leib

*Im Jahr 1740. Handgeſchrieben.
Jo. Deum.*

De la

Q

Lætitia
sentis bon
voluptate

Quom

Monstr
vel alteri

(2) Magn

quanto p

tior sit p

lata affer

De Bu

I. Boni C

illud a Ch

to obtigit

titer est e

II. Boni. M

unpugnab

urbs, sex

instruita p

Quid est Letitia?

Letitia est affectus, quo ex presentis boni fruitione animus suavi voluptate perfunditur.

Quomodo movetur Letitia?

Monstrando Boni, quod nobis vel alteri obtigit, (1) Certitudinem, (2) Magnitudinem; (3) Ostendendo, quanto praesens & futura fortuna potior sit praeterita: (4) Res aut Signa laeta afferendo.

Exemplum

De Buda expugnata A. 1686.

- I. *Boni Certitudo*) Nunc tandem bonum illud a Christianis dudum desideratum, certo obtigit, & Buda die 2. Septembris fortiter est expugnata.
- II. *Boni Magnitudo.*) Buda, inquam, metropolis olim ac sedes regia Hungaria; urbs, sex constans urbibus, & munitissimis instructa propugnaculis ac praesidiis &c.

D 7

III. *Præ-*

III. *Præsens & futura fortuna potior præterita.*) Quantum emolumentum inde accedet Christiano orbi, imprimis Hungariæ? Quot Christiani partim in ipsa urbe, partim in vicinia habitantes, ab atroci Turcarum servitute & impietate sunt liberati? Quoties urbs hæc a fortissimis Cesaribus & Regibus Hungariæ frustra fuit oppugnata? Nunc vero in conspectu Turcici exercitus fortiter expugnata, & præda in urbe facta opulentissima.

IV. *Res & Signa læta.*) Ex Aula Casarea omnem per Europam nuntii jam sunt emissi. In Hungaria, in Austria, totoque Imperio Romano - Germanico, plurimis in templis Deo aguntur gratiæ, tormenta exploduntur, campanarum ac tympanorum sonitus audiuntur; noctes accensis funalibus ac missilium ignium joci vertuntur in diem &c.

Quid est Tristitia?

Est affectus, quo animus dolore afficitur ex præsentia mali, quod nos aut nostrorum quæpiam affligit.

Quo-

atim.

una portio
umenti indi
vni Hunga-
ipsa urbe,
atroci Tur-
ut liberati?
esaribus &
pugnata e
exercitus
rbe facta

a Casarea
unt emi-
otog, Im-
urimus in
tormenta
spanorum
funalibus
untur in

s dolore
vodnos
affligit.
Qv

D
Quomodo
Quomodo
est ratio
titudine
Ostende
fortuna
& Signa

De In

I. Mali
bactens
nomin
& ind

II. Mala
O exit
a civib
cum qv
urbis ta
mane inc
palatia
sumenda

III. Fortu
hette ta

Quomodo movemus Tristitiam?

Quoniam Oppositorum eadem est ratio, hic monstres Mali (1) Certitudinem; (2) Magnitudinem; (3) Ostendas, quanto præsens & futura fortuna deterior sit præterita. (4) Res & Signa tristia afferas.

Exemplum I.

De Incendio Spirensi A. 1689.

- I. *Mali Certitudo.*) Sperabamus quidem hætenus meliora omnia; sed nunc eheu! nomine Regi imperatum nobis est exilium, & indictum certissimum urbi incendium.
- II. *Mali Magnitudo.*) O quanta miseria! O exilium acerbissimum, intra paucos dies a civibus atq; incolis omnibus, & in hosticum quidem suscipiendum! O deploranda urbis tam celebris & antiquæ ruina! O immane incendium, quo templa, monasteria, palatia, monumenta vetustissima, sunt consumenda &c.
- III. *Fortuna nunc deterior.*) Ecquæ hæc talia ante biennium somniare ausus fuisset?

fuisse? Quam alta in pace tunc viximus
& tranquillitate? Nunc aru & focu nostris
tam triste dicendum Vale, dulcesq; penates
flammis relinqvendi!

IV. *Res & Signa tristia.*) Discurrunt in
urbe passim milites ac lictores, nobis trans
Rhenum iter omne interclusuri; advehun-
tur jam multi currus pulvere pyrio, sulphu-
re, pice, variaq; futuri incendi materia
onusti: auduntur ubiq; ejulatus, lamenta,
ploratus &c. jamq; animo & oculi presu-
mitur horrenda urbis catastrophe.

Exemplum II.

De Morte Patroni.

- I.) Eheu! præter spem ac vota nostra, Me-
dicorum etiam promissa, Patronus tandem
animam efflavit.
- II.) Amisit patria insigne ornamentum, &
Virum animi, corporu & fortuna dotibus
instructissimum. Amisimus nos non Patro-
num, sed Patrem, qui nos consilio juvit &
auxilio; qui studia nostra sustentavit, au-
xit, & mille nos cumulavit beneficiis.
- III.) Jam demum intelligemus, quantum ami-
serimus boni. O quem similem ipsi invenie-

...

...vixima
sua nostri
...penates

...ocurrunt in
nobis trans
advebua-
...sulphu-
...materia
...amenta,
...in prasu-

...stra, Mi-
...tandem

...ntum, &
...na docibus
...non Patro-
...lio juria &
...ntavit, qu-
...nesficiis.
...tantum ani-
...si invenit

D
mus P
gum m
ta he
W.) Ne
rem ex
acerbi
nunc o
ria, fih

Amo
& Con
num ap
appeto
nevoler
opram
pro vir
mor Co
pendens
crum, n
matur.
Quomo
Orato
& benev

mus Patronum? Ad quem deinceps refugium nostra habebunt Muse? Imo prostrata he jacebunt, omniq. patrocinio privata. IV.) Nec nos solùm coniecti sumus in mœrorem ex obitu tanti Viri, sed & lacrymis acerbissimis deplorant eum vidua, liberi nunc orphani; lugent atrata templa, curia, scholæ; audiuntur passim lamenta &c.

Quid est Amor?

Amor est duplex, Benevolentia & Concupiscentia. Ille est, quo bonum appeto alteri; hic, quo bonum appeto mihi. Adeoque amor Benevolentia est affectus, quo alicui optamus, quæ bona putamus, eaq; pro viribus efficere studemus. Amor Concupiscentia est affectus propendens ad id, quod bonum, pulchrum, nobisque conveniens existimatur.

Quomodo movemus Amorem?

Orator quia ratione sibi amorem & benevolentiam Auditorum concilia-

ciliare queat, præcedente Cap. dictum est. Si vero alteri, de qua loquimur, *persona* aliorum amorem volumus conciliare, tunc commendanda est illa (1) *ab Animi præsertim Corporisq; pulcritudine, Pietate, Candore, Modestia, Eruditione, ardore discendi, ingenuo vultu &c.* (2) à *Genere honesto, & Parentum præclaris meritis; (3) à Voluntatis ac Studiorum similitudine. (4) Utilem ac jucundam illius conversationem & usum fore, pollicendum &c.*

[Exempli loco esse possunt Plinii Epistola 14. Lib. I. item 13. Lib. II. aliæque tum apud eundem, tum Ciceronem, commendatitiæ.]

Si vero *Rei* (v. g. *Virtuti, Scientiæ &c.*) amorem velis conciliare, ejus *Præstantiam, Pretium, Pulcritudinem, Utilitatem, Jucunditatem* ob oculos ponas.

E. g. *Si in animis audientium Amorem Justitiæ accendere velis, monstretur*

I. Præ-

sim.

Cap. di
de qua
amorem
ommen-
vi praefer-
Pietate,
one, ar-
leu &c.
rentum
tatis ac
) Vilem
ationem
c.
Epistola 14
re tum apud
mendatiz.]
i, Scien-
nciliare,
Pulcri-
nditatem
entium &
ndere ve.
I. Pro

D

I. Praefat

na & r

cellentij

Deor.

secund

reporo

II. Pretri

omnes

Gr. C

pallo

sesto

III. Pul

50

Luci

Dele

stifis

IV. V

ac m

ut pa

vite

Sic de

perta

rum

huic

bonum

I. *Præstantia.*) *Justitia est omnium domina & regina virtutum; Cic. 3. Off. Excellentissima virtus Justitia; I. de Nat. Deor. Est Complexus omnium virtutum; secundum versum Theognidis: Εὐ τε δίκαιοσύνῃ &c.*

II. *Pretium.*) *Superat omnia Cæsæ talenta, omnes mundi thesauros; & secundum Gr. Comicum, τρόπος δίκαιος ἄλῆμα τιμιώτατον, Justi mores, pretiosissima possessio.*

III. *Pulcritudo.*) *Dicitur Aristoteli καλλίστη, pulcerrima, & quidem Hespero atq; Lucifero splendidior. Sic & in Carmine Deliaco Pulcerrimum dicitur, quod est Justissimum, καλλίστην τὸ δίκαιοτάτων.*

IV. *Utilitas.*) *Justitia unicuique reddit suum; ac mille affert præmia & commoda. Justus ut palma florebit; & fructus ejus, lignus vite: Proverb. 11. Plato Lib. X. de Rep. Sic de Viro justo existimandum: Sive pauperati, sive morbis, seu quibusvis aliis eorum quæ mala videntur, obnoxius sit, huic demum vel viventi vel mortuo ad bonum aliquid ista conducere.*

V. *Jucun-*

V. *Jucunditas.*) Idem divinus Philosophus Virum justum Dei amicum vocat in Philebo. Quid vero Amicitia Dei dulcius, quid jucundius? Non contristabit justum, quicquid ei acciderit; Proverb. X. Isq; sicut cedrus Libani multiplicabitur; *Ecclef. Psal.*

Quid est Odium?

Odium pariter est duplex: Inimicitia & Aversationis. Illud est affectus, quo alicui optamus, quæ mala putamus, eaque pro viribus efficere studemus. Hoc, affectus, quo quis averfatur & a se removendum studet, quod malum & inimicum sibi judicat.

Quomodo excitamus Odium?

Si de *Persona* sit sermo, dicatur: (1) Illa te omni, quantum potest, malo afficit; (2) odio te prosequitur, cum te maxime amare debeat; (3) tuis gaudet calamitatibus; (4) cunctis in

De
dis in re
si pra te
merus t

Si d
ejus ac
rem, N
exagger

Quo
n
ac
tan

Ob In
Vit
tie,
non
fir, c
cum
rus.
teri,
tus es
I-gra
son.

Etis in rebus tibi contrariatur; (5) et-
fi præ se quandoq; ferat comitatem,
merus tamen fucus est & fallacia &c.

Si de *Re* sit sermo, Indignitatem
ejus ac Turpitudinem, Deformita-
tem, Nocendi vim, Molestiam &c.
exaggeres.

Quoniam Vitia odisse debemus, non Ho-
mines, monstrabo, quomodo Odium
adversus Ingrati animi vitium conci-
tari queat.

Ob *Indignitatem & Turpitudinem.*)

*Vitium hoc repugnat Veracitati ac Justi-
tie, dum accepta beneficia non agnoscit,
non predicat, sed dissimulat; nec, cum pos-
sit, compensat. Dixeris maledicta cuncta,
cum ingratum dixeris; ait Publius Sy-
rus. Erunt latrones, tyranni, fures, adul-
teri, proditores; infra ista omnia ingra-
tus est: Seneca Lib. I. de Benef. Cap. 10.
Ingrato homine terra nil pejus creat. Au-
son.*

Defor-

Deformitatem.) Petr. Cunitus:

*Ingratus est vitandus, ut dirum scelus;
nil cogitari pestilentius potest,
nec esse portentosius quicquam, puto &c.*

Nocendi vim.) *Ingratus tum sibi nocet,
tum aliis; quando facit, ut ardor benefa-
ciendi in multis refrigescat.* Publ. Syrus:
Ingratus unus miserum omnibus nocet.

Molestiam.) *Molestum & Injucundum est,
pro beneficiorum copia onerari contumelias.
Molestum, pro bono recipere malum, &
are suo emere gravem inimicum; aut ab
ingrato hospite bonis suis expelli.* Vid. Se-
neca Lib. IV. de Benef. Cap. 37.

*Qui affectus magis proprii sunt
Generi Deliberativo?*

Quia ad hoc Genus referuntur O-
rationes *Suasoria, Disuasoria, Hor-
tatoria &c.* locum hic præcipue in-
veniunt, *Spes, Metus & Æmulatio.*

Quid est Spes?

Est affectus, quo bonum futu-
rum, idque possibile, nobis pollice-
mur.

Qua-

im.

as:

rum scelus;

,pato &c.

sibi noet,

or benefa-

l. Syrus:

er.

adum est,

ntumelis.

atum, &

; aut ab

Vid. Se-

7.

rii sunt

?

antur O-

ia, Hor-

ipue in-

mulatio.

um fan-

is pollice

220

De

Quom

Si ost

posse; &

(3) si a

mentor

(4) a pa

necessar

Si favor

Si qui

expug

1. Fier

idq; in

ruffis

2. Et ja

1453

quo te

tior fu

Impera

Quatio a

*Quomodo movetur affectus
Spei?*

Si ostendatur (1) Fieri aliquid posse; & (2) factum jam sæpius esse: (3) si adversariorum (aut impedimentorum) vires non adeo magnas, (4) a parte autem nostra, subsidia necessaria adesse, demonstratur. (5) Si favor divinus promittatur.

Exemplum.

Si quis Anno 1688, Tauruno expugnato, spem excitare voluisset de Constantinopoli quoque expugnanda.

1. *Fieri hoc potest.) Non est impossibile; idque invicta & felicia hucusque Caesaris Gloriosissimi arma facile promittunt.*
2. *Et jam factum est.) Anno nimirum 1453, mense Aprili, a Mahomete II; quo tempore Constantinopolis multo munitior fuit quam hodie, & tamen ab eodem Imperatore Turcico quinquaginta dierum spatio obsessa est & expugnata.*

3. *Inter*

- 3.) Inter Taurunum & ipsam Constantinopolim nullum reperitur propugnaculum valde munitum. Vires Turcarum multum jam sunt infracta; gliscuntq; tumultus varii ac rebelliones in Asia.
- 4.) Adsunt subsidia satis valida, ratione fœderis inter S. C. Majestatem, Regem Poloniae & Rempub. Venetam. Summus etiam Pontifex argenteis subveniet armis.
- 5.) Neq; desperandum de divina gratia; quæ ut hæctenus, ita porro justæ causæ præsto erit.

Quid est Metus?

Est affectus, quo de malo nobis imminente anxie sumus solliciti, & ab exspectatione ejus affligimur.

Quomodo excitatur Metus?

Si (1) Periculum objicitur, ejusq; magnitudo exaggeratur, (2) si imminere, vel adesse illud, ex certis signis per hypotyposin ostenditur; & (3) Exempla aliorum similia passorum afferuntur.

Exem-

atim.

Constantinop
e alium valde
multum jam
litus variis

ratione sa-
Regem Po-
mum etiam
is.

atitia; que
fuisse prae-
sto

alo nobis
illiciti, &
imur.

Metus?

ur, ejusq;

2) si im-

ex certis

ostendatur

amilia pal-

Exem-

in. 1714 x VIII cap. II. c. 205 [99]

D
Alloq

1.) ER
exerc

pyrote

undig

eam e

dition

2.) EIC

& se

Vien

pla,

civiu

wirg

qua

grass

unde

salus

3.) Ex

tot c

nia a

jora

tabi

Exemplum.

Alloquium ad Obsessos in urbe,
ut se dedant.

- 1.) Est jam Hannibal ante portas, immenso exercitu formidabilis, & globis instructus pyrotechnicis, quibus urbem vel infestabit undiq; & flammis delebit, vel impetu facto eam expugnabit, nisi secundum oblatas condiciones deditiorem feceritis.
- 2.) Ecce tormenta aggeribus jam invehuntur, & scale suburbii mœnibus admoventur. Videre jam nunc videor conflagrancia templa, curiam aedesq; ceteras solo aequatas, civium caedes ac lanienas, matronarum & virginum constuprationes, aliaq; mala, quæ in urbibus vel expugnatis vel incensis grassari solent. Ecquid ergo cessatis, aut unde sperabitis suppetias? Ipsa, si velit, salus vos servare non poterit!
- 3.) Exhorrescite hostis iram, quæ tot urbes, tot castella & munimenta, partim in vicinia adhuc fumantia, redegit in cineres; majora & graviora certo passuri, nisi prope-
rabitis deditiorem!

E

Quid

Quid est Æmulatio?

Est affectus, quo ad Virtutes aliorum imitandas vel superandas accendimur.

Sive: Æmulatio est animi commotio ob bona mentis honorata, quæ pares similesve assecuti videntur; non quod ea aliis adsint, sed quia nos iis careamus.

Quomodo excitatur Æmulatio?

Si ostendas (1) hominibus paribus aut similibus adesse bona, (a) quibus jure debeatur honos, qualia sunt *Virtus ac Eruditio*; vel (b) saltem illa, per quæ de amicis, propinquis, aliisque bene mereri possint, ut sunt, *Magistratus, aliq. splendida Officia, Divitiæ, Bibliotheca instructissima &c.* (2) Si ostendas, illum, ad quem loqueris, parium aut majorum bonorum capacem, iisque dignum esse. (3) Si proponas Exempla

rim.

io?

ures alio
andas ac

mi com-
onorata,
i viden-
nt, sed

ulatio?

ous pari-
ona, (a)
s, gratia
rel (b) fal-
cis, pro-
i possint,
plendi-
thea in-
tendas, il-
arium aut
cem, nisc
onas Exem-
pl-

p. Antononafiam r. 2 Signat
Görlingen

D
pla Pare
rum, a
ronum,
nunc a
celebre

Si quis
hovt
vis a

Dicat i
(aut p
tam s
Dicit

tem a
acqui
bi pr
tulo o
etiam
prim,

- 2) Ac te
- reren
- 3) Beat
- atate
- tunt.

pla Parentum, Majorum, Cognatorum, aliorumque præstantium Virorum, quorum laudes a vivis etiam nunc aut jam defunctis Scriptoribus celebrentur.

Exemplum.

Si quis Jurisprudentia studiosum hortari velit, ut Gradum Doctoris ambiat.

Dicat 1:) *Audis, duos vel tres victores (aut populares) tuos, qui eodem anno vitam ingressi sunt Academicam, Gradum Doctoris petituros esse, sibiq; (a) Virtutem ac Eruditionem tantis præmiis dignam acquisivisse. Hanc vero ab illis palmam tibi præcipi patieris? (b) Si illi Doctoris titulo ornati in patriam citius revertentur, etiam honorifica sparta ac divite Martha prius, quam tu, poterint?*

2) *Ac te tamen illis eruditione minime inferioriorem percipio.*

3) *Beatus parens tuus, hujusq; frater, eadem ætate ad honorem illum feliciter aspirant.*

E 2

Ecquid

Ecquid in antiquam virtutem animosq;
viriles

& Pater Aeneas & avunculus excitat He-
ctor?

Seqvaris ergo consilium meum, illudq; Plu-
tarchi monitum: Nemo vehementer a-
mat virtutem, nisi recte ab aliis facto-
rum ardeat æmulatione Addatur Ep.
Plin. 7. Lib. III, circa finem.

Qui Affectus magis proprii sunt
Generi Judiciali?

Quoniam huc pertinent Oratio-
 nes Invektivæ, Accusatoriae, Objur-
 gatoriae, Defensoriae, Deprecato-
 riae &c. locum hîc maxime inve-
 niunt Ira, Lenitas, Misericordia,
 Pudor &c.

Quid est Ira?

Est affectus, quo contemptum aut
 injuriam nobis nostrisve illatam vin-
 dicare nitimur.

Quo-

atim.

em animu

excitat Ho

illud, Ple

ementer a

liis facto

atur Ep.

rū sunt

Oratio

, Obiur.

eprecato

ne inve

ricordia,

atum aut

atam vin

Quo

L
Q
Si d
quam
contu
agger
milli a
laforun
(s) add
tioner

Ex i. S
to a
ten
gan
lit
ver
Da
Jam ege
lis d
re v
Detulim
sed se

Quomodo movetur Ira?

Si demonstres (1) Personæ, ad quam loqueris, despectionem & contumeliam esse illatam; (2) si exaggeres contemptus aut criminis admissi atrocitatem, (3) Innocentiam læsorum, (4) Malitiam lædentis. Si (5) addas hortationem & inflammationem ad bonæ causæ vindictam.

Exemplum.

Ex 1. Sam. XXV, ubi David e deserto ad Nabalem, hominem aivitem, ablegat juvenes decem, rogans, ut mittat sibi suisq; commilitonibus cibum ac potum. Nabal vero id recusat, dicens: Quis est David? Quis est filius Isai? &c.

Jam ergo si reversus unus ex juvenibus illis decem in Davidis animo Iram excitare vellet, dicere posset:

Detulimus, Rex, mandata tua ad Nabalem: sed surdo narravimus fabulam.

Despectio & Contemptus.) Nabal petito nostro abnuit, tibiq; ac servis tuis cibum ac potum omnem denegavit.

Criminis admissi atrocitas.) O injuriam, O immiserordiam! quam contumeliosius præterea dictis cumularit. Qvis ille, dixit, homuncio? Qvis servus ille fugitivus? Increverunt hodie servi, qui fugiunt a dominis suis! *Ec. v. 10. 11.*

Innocentia laforum.) Nunc ergo nos miseri fame peribimus, tamq; ignobili cademus morte; tuq; imprimis Rex, jam unctè Domini, qui ob furorem Saulis, nihil tale meritus, fugere coactus es in desertum?

Malitia ladentis.) Siccine Nabal subditus veneratur Dominum ac Regem suum? Homo adeo dives, qui facile mittere posset victum; & cujus consortibus tu benefecisti? *v. 7. 21.* Itane malum reddit pro bono bipedum ingratisimus?

Hortatio ad vindictam.) Veni ergo, Rex, & sume ultionem! Accingantur gladii milites *Ec. v. 13.*

Qvid

etno.

Tabal petit
in cibum ut

O injusti-
am contru-
it. Qua
us ille su-
i, qui su-
I.

o non mi-
bili cade-
tam unde
nihil tale
ertum?

abal substi-
tem suam?
ere possit
enefecisti?
o bono bi-

temi ergo,
gantur gla-

Quid?

D

Est a
datio in

Quom

Mo

quales

Sacrorum

pore o

excuse

esse fac

malo

incog

aut al

(4) si

depre

nem p

Cleme

rorum

comm

Quid est Lenitas?

Est affectus Iræ contrarius, *sive* sedatio iræ.

Quomodo affectus hic movetur?

Movetur (1) a Personis idoneis, quales sunt Juvenes, Feminae, Senes, Sacrorum antistites &c. (2) Tempore opportuno; (3) si factum vel excuseretur, & ostendatur, plane non esse factum, aut non factum animo malo; neque ex contemptu, sed ex incogitantia quadam, ætate juvenili, aut alterius instinctu & culpa; vel (4) si factum ingenuè confiteamur, deprecemur, vitæque emendationem polliceamur; (5) denique si Clementiam & Lenitatem, ut Virorum magnorum ornamentum, commendemus.

Exemplum.

Abigail, Nabalis uxor, in animo Davidis irati excitat Lenitatem.

1. Sam. XXV.

1. *Persona Femina.*) Procumbo in pedes, & oro, Rex, ut audias ancillam &c. v. 24.
2. *Tempus opportunum.*) Veni ergo hac properanter v. 18. & 34. ut occurrerem iræ tuæ, merito adversus maritum meum concepta.
3. & 4. *Facti excusatio & Deprecatio.*) (a) Contentum hunc, Rex, tanti non aestimes, cum proveniat a viro stolido; v. 25. Adeoq; homini insania magis quam malitia crimen hoc tribuas! (b) Factum id est me absente & inscia: si domi fuisset, minime factum fuisset. v. eod. (c) En accipe nunc desiderata munera v. 27; non ut in regiam clementiam demereri posse videar, quæ sublimior est omnibus copiis & fortunis; sed ut tester, quod neutiquam probem flagitium mariti.
- 5.) Accipe, inquam, & ignosce! Nulla virtute Reges Deo fiunt similiores, quam Clementia.

Quid

atim.

in animo
nitatem.

io in pedes,
&c. v. 24.
i ergo huc
(arem ira
icium con-

recatio)
si non alio
ido; v. 25.
quam mali-
actum id est
fuissem, mi-
) En accipe
non ut in re-
osse videar,
& fortu-
quam prolem
! Nulla vir-
es, quam

Quia

D

Q

Est d
tunam
gnum

Q

Si (1
mitur
natur
dem et
lo indi
cumt
ris, Ca
datur
ritorum
moque
magis
tem?
ris felie
te; (4
hunc

Quid est Misericordia?

Est dolor ob adversam alterius fortunam, qua eum putamus indignum esse.

Quomodo movemus Misericordiam?

Si (1) magnitudo mali, quo premitur persona, de qua loqueris, ponatur ob oculos. (2) Si dicatur, eandem esse innocentem, tantoque malo indignam; ubi attendantur Circumstantiæ Personæ, Loci, Temporis, Causæ, Modi, Finis &c. Et addatur: Si hominum fontium ac meritorum supplicia tristi oculo animoque adspicere debemus; quanto magis hominis innocentis calamitatem? (3) Si instituat collatio prioris felicitatis cum præsentis calamitate; (4) si demonstretur, affectum hunc personæ miseranti laudi futurum,

E 5 rum,

rum, ipsiqve a Deo certò expectandam remunerationem.

Exemplum excitanda Misericordiae in animo Vxoris Jobi, erga maritum afflictissimum.

- 1) Exaggeretur malorum magnitudo & multitudo ex Libri Job Cap. I. & II, quae sunt, excidium pecorum & filiorum suorum, paupertas, morborum ilias &c.
- 2) Premitur his malis maritus tuus indignus, (a) ratione Personae; Deo firmiter semper adhesit; per justitiam bonos a malo defendit; fuit clementia & patientiae illustre speculum. Horum tu testis es conscia & domestica. (b) Ratione Finis: adeoque calamitatem hanc magis ex occulto Dei iudicio, quam notoria criminum culpa patitur. Amplif. de mirandis Dei viis, quibus suos ducere solet. Addatur: Si hominum fontium ac meritorum supplicia tristi oculo animoque adspicere debemus; quanto magis viri tam sancti ac meliora meriti?
- 3) Conferatur prioris felicitatis status cum praesenti, ex Loco Oppositorum: Antea pollebat liberorum, pecorum, bonorum
omnium

sim.

expectan-

disericor-
bi, erga

ado & mol-
que sunt,
um, pau-

indignus,
miter sem-
a mala de-
stie illustre
confesa &
adeoq; ca-
Dei judi-
pa patitur.
, quibus
i hominum
tristi oculis
anto magis
iti?
status cum
tum: Antea
, bonorum
omnium

Luigi, ...

D

omni
nunc
vit p
fiba
afflu

4) Ma
rio i
junct
tum
pior

Qv
& Mi
sunt in
jungi c
diciali

adduc
& Pr
ne am
tum e
fin. Li

[Hic
Ep
P.

Est
teritis

omnium abundantia, firma valetudine; nunc cunctis hisce orbatu in extrema vivit paupertate, & cum desperatissima conflictatur valetudine. Adeoq, mille modis afflicto non est addenda afflictio major.

- 4) *Moneatur Vxor, ut Officii sui (quo marito in adversis æque ac secundis rebus conjuncta esse debet) memor misericordiae affectum induat, ipsi apud Deum hominesq, pios laudi futurum.*

Quando vero in judicio affectus Lenitatis & Misericordiae pro homine reo excitandi sunt in animis Judicum, tunc Locis hisce jungi quoque possunt supra in Statu Judiciali, cum ageremus de Deprecatione, adducti, ab Ætate, Bene meritis, Familiae & Propinqvorum dignitate, Intercessionae amicorum &c. ubi & Exemplum allatum est de Philota apud Curtium versus fin. Lib. VI. & init. VII.

[Hic autem imprimis conferatur Cicero in Epilogis Orationum pro L. Muræna, pro P. Quinctio & L. Flacco.]

Quid est Pudor?

Est animi commotio ex malis præteritis, vel etiam præsentibus aut fu-

turis, quæ existimationem offendere videntur. *Sive* brevius: Est metus infamiæ.

Quomodo movetur Pudor?

Si (1) factum turpe objicitur; si (2) dicitur, nos de eo, qui fecit, meliora omnia sperasse; ejusque existimationem isto ex facto periclitari: si (3) ostenditur, eos, quos habeat in pretio, & qui hactenus illum magni fecerint, turpiter offensos esse; & (4) magnum inde opprobrium ac dedecus ipsi oriturum.

Exemplum.

Allocutio ad studiosum Veneri & Baccho deditum.

- 1) *Annon pudet in Academia, castissimarum Musarum & Apollinis templo, turpi Veneri & Baccho navare operam?*
- 2) *Vita tua domi pie ac temperanter acta, meliora pollicebatur omnia. Nunc vero quam tristes ac fœdi rumores ex spe illa de te concepta nos deturbant?*

3) *E pa-*

atim.

offendere
Est meus

udor?

icitur; si
ecit, me-
e existi-
ditari: si
abeat in
n magni
esse; &
orium ac

eneri &

castissima-
emplo, turpi
ram?
eranter affa-
Nunc vero
s ex spe illa de

3) E po

De

3) E pat
rentibus
trous t
broja g
4) Ecqua
te man
rum ac
jadura
contem

In Gen
tibu
tur
Em
post
Rei
Ran
Ma

Quomo

Modis
affectus

- 3) *E patria discedens longe aliud Deo, parentibus, propinquis, preceptoribus ac patronis tuis promisisti; quos vita tam probrosa graviter nunc offendis.*
- 4) *Ecquæ, si hoc itinere perrexeris, premia te manebunt? Nulla certe, quam beneficiorum ac suntuum hæctenus suppeditarum jactura, gravis & incommoda valetudo, contentus ac sempiterna nominis infamia.*

In Genere Doctrinali, ubi de variis artibus & scientiis sermo est, excitantur quandoque affectus Amoris, Odii, Æmulationis, Admirationis &c. quæ postrema passio exaggerat Artis sive Rei, de qua loqueris, Novitatem, Raritatem, Pretium, Utilitatem, Magnitudinem &c.

Quomodo sedantur affectus isti omnes?

Modis contrariis; vel movendo affectus contrarios.

